

ЗА НЕРАВНОПРАВНОТО ПОЛОЖЕНИЕ НА УСЛОВНО ОСЪДЕНИТЕ СПРЯМО ЕФЕКТИВНО ОСЪДЕНИТЕ ПРИ СЪДЕБНАТА РЕАБИЛИТАЦИЯ

Доц. д-р Веселин Колев
ВСУ „Черноризец Храбър“

Резюме: Проблемът за неравноправното положение на условно осъдените извършители на престъпления спрямо ефективно осъдените при приложението на института на съдебната реабилитация по реда на чл.87, ал.1 НК не е подлаган на цялостен научен анализ в юридическата литература. В наказателноправната научна общност са обсъждани само отделни законови аспекти отнасящи до кумулативно предвидените в закона предпоставки за постановяване на съдебната реабилитация. Така първата предвидена предпоставка отнасяща се до изискването в течение на три години от изтичане на срока на наложеното с присъдата или намалено с работа или помилване наказание осъденият не е извършил друго престъпление, наказуемо с лишаване от свобода или с по-тежко наказание макар и да е граматически ясно формулирана създава значителни трудности в практиката при нейното тълкуване. Те произтичат от колизията на чл. 88а, ал.3 НК спрямо основното правило на реабилитацията очертано в чл. 87, ал.1 НК и се свеждат до отговора на въпроса от кой момент започва да тече тригодишния срок по чл. 87, ал.1 от НК-от момента на изтичане на срока на наложеното с присъдата или намаленото с работа или помилване наказание, но не преди изтичане на изпитателния срок или от момента на изтичане на изпитателния срок, стига в него да не е извършено друго престъпление, което да е дало основание за активиране на условното осъждане. Съдебната практика, макар и напоследък все повече да налага вторият вариант също е противоречива по въпроса.

Ключови думи: съдебна реабилитация, условно осъждане, ефективно осъждане, предпоставки за реабилитация, реабилитация на осъдени лица, наказание лишаване от свобода, активиране на условното осъждане, неравноправното положение на условно осъдените.

ON THE UNEQUAL DISPOSITION OF THE PROBATIONARY SENTENCED OFFENDERS COMPARED TO THE EFFECTIVELY SENTENCED IN JUDICIAL REHABILITATION

Assoc. Prof. Veselin Kolev PhD
VFU “Chernorizets Hrabar”

Summary: The issue of the unequal treatment of offenders who have received suspended sentences compared to those serving actual prison terms in the application of judicial rehabilitation under Article 87(1) of the Criminal Code has not been subjected to a comprehensive scholarly analysis in the legal literature. Within the criminal law academic community, only certain legal aspects related to the cumulative conditions prescribed by law for granting judicial rehabilitation have been discussed. Thus, the first prerequisite—which requires that, within three years of the expiration of the sentence imposed by the judge or reduced through community service or a pardon, the convicted person has not committed another crime punishable by imprisonment or a more severe penalty—even though it is grammatically clear—poses significant difficulties in practice when it comes to its interpretation. These difficulties stem from the conflict between Article 88a, paragraph 3 of the

Criminal Code and the fundamental rule of rehabilitation outlined in Article 87, paragraph 1 of the Criminal Code, and boil down to answering the question of when the three-year period under Article 87, paragraph 1 of the Criminal Code begins to run — from the moment the sentence imposed by the judgment, or the sentence reduced through community service or a pardon, expires, but not before the probationary period expires; or from the moment the probationary period expires, provided that no other crime was committed during that period that would have justified the activation of the suspended sentence. Although case law has recently increasingly favored the second option, the matter still remains contradictory.

Keywords: *judicial rehabilitation, suspended sentence, effective sentence, unequal status, criminal law, prerequisites for rehabilitation, rehabilitation of convicted persons, interpretation of the law, judicial practice, imprisonment, activation of a suspended sentence, criminal law theory, law enforcement, legal certainty.*

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

КРБ - Конституция на Република България

НК – Наказателен кодекс

НПК – Наказателно-процесуален кодекс

ЗНА - Закон за нормативните актове

ЗИНЗС – Закон за изпълнение на наказанията и задържането под стража

ВКС – Върховен касационен съд

В [чл.85, ал.1](#) от НК законодателят е регламентирал, че реабилитацията заличава осъждането и отменя за в бъдеще последиците, които законите свързват със самото осъждане, освен ако в някое отношение със закон или указ е установено противното. Ал. 2 на същата правна норма предвижда, че реабилитацията не се прилага по отношение на осъдените за престъпления против мира и човечеството.

Константната съдебната практика на ВКС приема, че настъпилата реабилитация задължава съда да не третира предходното осъждане на подсъдимия като отегчаващо отговорността обстоятелство¹. Прието е като абсолютно недопустимо след настъпването на реабилитацията, същото осъждане да се взема под внимание от съда при индивидуализация на наказанието². ВКС приема като за абсолютно недопустимо при настъпила реабилитация, същото осъждане да бъде отчитано при индивидуализация на наказанието, включително и на плоскостта на негативната характеристика на подсъдимия. Такова действие води до заобикаляне на материалния закон, което обезсмисля института на реабилитацията и води до неравнопоставеност между неосъждано и реабилитирано лице, което пряко противоречи на нормата на [чл. 85 НК](#)³. Принципно е положението, че осъждане, за което е настъпила реабилитация, не може да бъде предмет на групиране. Това е така, защото реабилитацията заличава осъждането и всички негови последици за в бъдеще /чл. 85, ал. 1 НК/⁴.

Водени от горното се налага изводът, че в областта на наказателното право и Наказателен процес реабилитацията представлява абсолютна пречка да се зачита предходното осъждане на лицето. Същият извод от разпоредбата на [чл.85, ал.1](#) от НК важи и за другите отрасли на правото, при които в нормативен акт са предвидени изрично

¹ В този смисъл Решение № 132 от 26.09.2018 г. по н. д. № 675/2018 г., III HO

² В този смисъл решение № 176 от 25.09.2018 г. на ВКС по н. д. № 606/2018 г., II HO

³ Виж решение № 83 от 13.05.2015 г. на по н. д. № 27/2015 г. на III HO

⁴ Виж Решение №216 от 21.11.2011г. по н.д. №1283/2011г. на I HO

отнемане или ограничения на определени права по отношение на осъдени лица. След като лицето е реабилитирано, то възстановява правата, които са му отнети или ограничени изрично по силата на тези нормативни актове.

Законодателят е предвидил два основни вида реабилитация-по право и по съдебен ред. Когато реабилитация не може да настъпи по право, но наказанието е изтърпяно и в случаите когато има такива, причинените вреди са обезщетени, а наложените глоби платени, съдът може да постанови реабилитация. В тези случаи, съдът извършва преценка на цялостното поведение на дееца след изтърпяване на наказанието и постановява решението си след като се убеди, че той действително се е поправил и заслужава да бъде третиран като „неосъждан”. Реабилитация може да постанови съдът, който е гледал делото и е издал присъдата като първа инстанция. Когато лицето е осъдено с няколко присъди от различни съдилища, реабилитацията се извършва от съда, който е наложил най-тежкото наказание, а когато наказанията са еднакво тежки от съда, който е постановил последната присъда. Необходимите условия за постановяване на реабилитация са изрично посочени в чл. 87, ал.1 НК:

1. Да са изтекли три години от изтичане на срока на наложеното с присъда или намалено с работа или помилване наказание;

2. В този срок осъденият да не е извършил друго престъпление, наказуемо с лишаване от свобода или с по-тежко наказание;

3. Осъденият да е имал добро поведение, и то по време след осъждането;

4. Когато наред с наказанието лишаване от свобода е наложено и наказание лишаване от права или пробация, за да се постанови реабилитация, трябва да е изтекъл срокът на това наказание. Когато е наложена глоба, тя трябва да е изплатена и

5. Ако при умишлено престъпление е възстановил причинените вреди или има уважителни причини за неплащането им.

Реабилитация може да се иска и от наследниците на осъдения след неговата смърт, ако последния е имал право на това.

Разглежданият материалноправен проблем касае съдебната реабилитация при условното осъждане, когато не е възможно да настъпи реабилитация по право тъй като единствено в този случай начинът на изчисляване на срока за изтичане на наказание води до засягане на интересите и създаване на неравноправно положение на лицата, осъдени на "лишаване от свобода", при които това наказание е отложено за някакъв изпитателен срок. Безспорно е, че при ефективно изпълнение на наказанието лишаване от свобода посочения в нормата срок ще тече от изтърпяване на наказанието. Спор в практиката възниква, когато наказанието лишаване от свобода не е изпълнено.

По изследваният противоречив въпрос в съдебната практика са застъпени две различни становища относно началото на срока за реабилитация.

Първото приема, че тригодишния срок по [чл. 87, ал. 1 от НК](#) започва да тече от момента, в който смятано от влязлата в сила присъда е изминало време равно на номиналния размер на наложеното условно наказание, но не преди изтичане на изпитателния срок. Аргументът е, че закона не предвижда изрично срокът да тече считано от свършване на изпитателния срок, както това е предвидено при условното предсрочно освобождаване⁵. Тази теория и практика е подробно коментирана и обсъждана и в Учебното помагало по наказателно материално право за кандидати за младши съдии и прокурори - част 1, на лист 245⁶, с аргумент, че предходния начин на изчисляване на срока за изтичане на наказание води до неравноправно положение на лицата, по които съдът е постановил осъдителна присъда "лишаване от свобода", като в

⁵ В този смисъл е и Решение № 555 от 26.01.2009 година по н. д. № 556/2008 г. III н. о. на ВКС

⁶ Виж там по подробно

случая се засягат интересите на лицата, при които това наказание е отложено за някакъв изпитателен срок⁷.

Второто приема, че условието за настъпване на реабилитацията е наказанието да е изтърпяно. А срокът за изтърпяно наказание се счита с изтичане на изпитателния срок, от който тече 3-годишен срок, след който може да се иска съдебна реабилитация. Срокът за изтърпяване на наложеното с присъдата наказание е изтекъл едва след изтичане на определеният изпитателен срок, тъй като едва тогава при извършване на друго престъпление отпада възможността за изтърпяване на отложеното наказание. Т.е. след изтичане на изпитателния срок, определен по реда на [чл. 66, ал. 1 от НК](#), в който срок е възможно да се активира – приведе в изпълнение отложеното наказание, ако са налице предпоставките на [чл. 68, ал. 1 от НК](#). Затова в този случай, макар да не е изрично упоменато в закона тригодишния срок по [чл. 87 от НК](#) следва да се брои от изтичане на изпитателния срок⁸. Това становище напоследък преобладава в съдебната практика и преимуществено постановените съдебни актове в последните години я споделят.

Въпреки това, не споделям второто становище тъй като считам, че то противоречи на материалния закон. В случая не е налице непълнота в [чл. 87 от НК](#) по смисъла на [чл. 46, ал. 2 от ЗНА](#), налагаща правоприлагане по аналогия⁹. Съгласно [чл. 87, ал. 1 от НК](#) всеки осъден може да бъде реабилитиран от съда, който е издал присъдата като първа инстанция, ако в течение на три години от изтичане на срока на наложеното с присъдата или намалено с работа или помилване наказание не е извършил друго престъпление, наказуемо с лишаване от свобода или с по-тежко наказание. Безспорно е, че при ефективно изпълнение на наказанието лишаване от свобода посочения в нормата срок ще тече от изтърпяване на наказанието. Спор в практиката възниква, когато наказанието лишаване от свобода не е изпълнено. Граматическото, систематическо и логическо тълкуване на нормата на [чл. 87, ал. 1 от НК](#) налага категорично извод, че при отложено изпълнение на наказанието лишаване от свобода по реда на Глава VII, Раздел I от НК, срока за съдебна реабилитация започва да тече от изтичане срока на наложеното наказание. Използваното в [чл. 87, ал. 1 от НК](#) словосъчетание за наказанието-„срока на наложеното“, е употребено и в [чл. 66, ал. 2 от НК](#), лимитиращ размера, с който изпитателния срок може да надвиши този на наказанието „лишаване от свобода“.

Между срока на наказанието по смисъла на [чл. 39, ал. 1 и ал. 2 от НК](#) и изпитателния срок има същностна разлика. Изпитателния срок не е наказание, нито е част от срока на наказанието. Самостоятелността на правната му природа не може да бъде подлагана под съмнение, не само поради изчерпателния регламент на [чл. 37 от НК](#), но и поради ясното му разграничаване от срока на наказанието в [чл. 66, ал. 2 от НК](#). В този смисъл, не намира опора и становище, че така осъден за първи път с условно наказание ще се постави в по-тежко положение от осъдения за втори път с такова наказание, тъй като за последния наказанието ще се счита за изтърпяно не с изтичане на изпитателния

⁷ В този смисъл Решения № 47/07.08.2015 г. по н. д. № 172/2015 г. на ОС – Перник; Определение № 61/17.02.2014 г. по н. д. № 884/2013 г. на ОС - Хасково; има постановени и определения, които са в апелативния район- Варна: Определение № 96/14.01.2015 г. по н. д. № 5632/2014 г. на РС – Варна; Определение № 1747/29.05.2015 г. по н. д. № 1261/2015 г. на РС – Варна; Определение по н. д. 5050/ 2015 на ОС Шумен, в този смисъл е и Решение №555/26.01.2009 г. на ВКС по н. д. № 556/2008 г.

⁸ Тази теза е застъпена в Р-119/06.04.2011 г. на ВКС по н.д. № 22/2011 г., I н.о., Р-573/16.12.2013 г. на ВКС по н.д. № 1869/2013 г., II, н.о., Р-491/19.11.2013 г. на ВКС по н.д. № 1756/2013 г., II н.о. Решение №119 от 06.04.2011 г. по н. д. № 22/2011 г., I н. о. на ВКС

⁹ По принцип аналогията в Наказателното право е недопустима освен ако не дава добър за дееца резултат по силата на благоприятна за него разпоредба, каквито НК има, По подробно виж Гергинов, А., Празноти и аналогия в наказателното право, Сборник „Право, предизвикателства и решения“, Варна, 2023, стр. 55

срок, а в срока на самото наказание. „Изпълнява” и „изтърпява” са действия свързани с наложеното наказание, но не и с изпитателния срок. Последният не се „изпълнява” или „изтърпява”, а изтича /Вж.чл.68, ал.1 от НК/, без да е съпътстван с никакви произтичащи от самия него ограничения за осъдения. Въздържането от противоправно поведение, което е предпоставка да не се изтърпи отложеното наказание, е всъщност конституционно задължение съгласно чл.58, ал.1 от Конституцията на Република България /КРБ/ на всеки български гражданин, без оглед на това дали е осъждан или не е.

Употребата в нормативните актове на термина „изпълнение” на наказанието е от гледна точка съвкупността от действия, които различни органи извършват в този процес и условията при които се реализира то-място, режим и т.н. Изпълнението трябва да се организира така, че да се постигнат целите на наказанието – ограничаване възможностите да се извършат други престъпления, да е насочено към поправяне и възпитаване, да се осигурят условия за защита на физическото и психическото здраве на осъдения. Поради това, нормите на чл.40, ал.1 от НК и чл.40, ал.1 от ЗИНЗС предвиждат, че наказанието лишаване от свобода се изпълнява в затворите. Чл.41, ал.5 от НК регламентира, че начинът за изпълнение на същото наказание се урежда със закон. Чл.415 от НПК предвижда възможност определени органи да отложат изпълнението на наказанието при съответни хипотези и т.н..

„Изтърпяване” на наказанието представлява понасяне от осъдения на всички ограничения наложени в процеса на изпълнение. Поради това в чл.41, ал.1 от НК е предвидено с какво и с каква цел се съпровожда изтърпяването на наказанието. В чл.41, ал.4 от НК са предвидени неблагоприятни последици при отклоняване на осъдения от изтърпяване на наказанието. Чл.42, ал.2 и ал.3 НК предвиждат възможност за освобождаване от изтърпяване на наказанието и т.н.

Изложеното сочи, че се изтърпява само изпълнявано наказание „лишаване от свобода“. Терминологичното разграничение на използваните в закона „изпълнение” и „изтърпяване” на наказанието е от значение, доколкото при уреждане на института на реабилитацията по Глава X от НК е употребен един от тези термини-„изтърпяване”, на наказанието. В чл.86, ал.1, т.1 от НК за реабилитацията по право е от значение да не е извършено друго престъпление в изпитателния срок при условно осъждане, заради което следва да се изтърпи отложеното наказание, а съгласно чл.88а, ал.1 НК за пълната /абсолютна/ реабилитация е нужно изтичането на срок от изтърпяване на наказанието.

Същевременно нормите на чл.86, ал.1, т.1 от НК и чл.88а, ал.3 от НК категорично сочат при условно осъждане като една от формалните предпоставки за настъпване на съответния вид реабилитация изтичане на изпитателния срок. Това е така, защото, принципът при условно осъждане е, че отложеното наказание не се изпълнява-аргумент от чл.66, ал.1 от НК, а се изтърпява само в определени хипотези по чл.68 от НК и това е видно от нормата на чл.68, ал.5 от НК. В нормата на чл.87, ал.1 от НК не е употребен терминът „изтърпяване”, както и липсва детайлизиране на момента от който тече срока при условно осъждане. Това не означава, че е налице празнота, налагаща да се потърси друг случай, който да е със съответната степен на подобие, и че такова подобие се открива с нормите на чл.86, ал.1, т.1 от НК и чл.88а, ал.3 от НК.

В чл.87, ал.1 от НК е посочено, че предпоставка за съдебна реабилитация е изтичане на три години от изтичане срока на наложеното с присъдата или намалено с работа или помилване наказание, през който не е извършено друго престъпление наказуемо с лишаване от свобода или по-тежко наказание. За да може да бъде постановена съдебна реабилитация, трябва преди всичко наложеното с присъдата наказание да е било изтърпяно или да е станало неизпълнимо по друга причина, т.е. да няма нищо за изтърпяване. При условно осъждане наказанието не се изпълнява по принцип, освен, ако в изпитателния срок не е извършено друго умишлено престъпление

от общ характер, за което е наложено наказание „лишаване от свобода“. Именно защото наказанието „лишаване от свобода“ за което е приложена разпоредбата на чл.66, ал.1 от НК не се изпълнява, при тези два вида реабилитация началния момент на съответния срок се свързва с изтичането на изпитателния такъв, като е направено категорично разграничение между условното осъждане и осъждането с ефективно изтърпяване на наказанието. При съдебната реабилитация няма такова разграничение и това не е резултат от законодателен пропуск, налагащ правоприлагане по аналогия.

Затова реабилитацията по чл.86, ал.1, т.1 от НК, по чл.87, ал.1 от НК и по чл.88а, ал.3 от НК настъпва при различни предпоставки. Докато за тази по чл.86, ал.1, т.1 от НК и по чл.88а, ал.3 от НК е достатъчно да изтече изпитателния срок при условно осъждане, а във втория случай и допълнителен такъв, през който осъдения да не извърши друго престъпление от общ характер, то при съдебната реабилитация по чл.87, ал.1 от НК изтичането на предвидения в нормата срок е само една от предпоставките за допускането ѝ. Този вид реабилитация не настъпва автоматично, както другите два, без намесата на съответния компетентен орган. Нужно е при съдебната реабилитация съдът да установи, че осъдения е имал добро поведение и е възстановил причинените вреди. Именно развитието на съдебната процедура от една страна същностно разграничава този вид реабилитация, а от друга, създава чрез допълнителните условия за настъпването ѝ и чрез санкцията на съда гаранции, че тя ще бъде допусната по отношение на деец за когото е постигната целта по чл.36, ал.1, т.1 от НК. Това се отнася за всеки осъден, включително и този, по отношение на когото е приложен института на условното осъждане. Такъв деец може да бъде реабилитиран от съда, когато наред с наличието на всички други предпоставки се констатира, че са изтекли и три години от изтичане срока на наложеното с присъдата наказание, а не от изтичане на изпитателния срок.

В противен случай, в резултат на неправилното тълкуване на закона се поставят в неравностойно положение лицата по отношение на които е приложен института на условното осъждане, спрямо осъдените ефективно на „лишаване от свобода“. А както посочих по-горе националната правна доктрина категорично заема становището, че реабилитацията по чл. 85-88а НК, която погасява или заличава за в бъдеще последиците, които законите свързват със самото осъждане, изключва ограниченията в правата и интересите на осъдените лица и по този начин им дава „зелена улица“ на пълноправни и пълноценни граждани на съвременното общество¹⁰. Но това не е единственият аргумент за неправилното в последно време тълкуване. Отложеното за изпитателен срок наказание лишаване от свобода е неизпълнимо, което е видно и от категорично диференцираните действия по чл.416, ал.1 и ал.2 от НПК за привеждане в изпълнение на присъдите, и само настъпването на посочените в чл.68 от НК обстоятелства може да промени това. Тази хипотетична възможност не отнема качеството неизпълнимост на отложеното за изпитателен срок наказание, тъй като тя е нормативно предвидена и отпада само при настъпването на нови обстоятелства. Същите тези обстоятелства по принцип биха били пречка за постановяване на съдебна реабилитация, доколкото изтичането на три годишния срок по чл.87, ал.1 от НК е само една от формалните предпоставки за постановяването ѝ, като е нужно през този срок осъденият да се е въздържал от извършване на умишлено престъпление от общ характер, наказуемо с лишаване от свобода или с по-тежко наказание, и същевременно да е показал добро поведение.

Обективизирано противоправно поведение през срока по чл.87, ал.1 от НК би се превърнало във формална пречка за постановяване на съдебна реабилитация, но не във всички случаи би обусловило и изтърпяване на отложеното за изпитателен срок наказание. Съгласно нормата на чл.66, ал.2 от НК, изпитателния срок не може да

¹⁰ Виж Михайлов, Д. Проблеми на наказателното право, Сиела,, С., 2008, стр. 23

надвишава срока на наложеното наказание с повече от три години. Този срок съвпада с предвидения в чл.87, ал.1 от НК такъв. Следователно, във всички случаи след изтичане срока на наложеното наказание при условно осъждане, изпитателния срок ще е изтекъл преди или най-късно към момента в който изтича и три годишния срок по чл.87, ал.1 от НК /когато надвишава с три години размерът на наложеното наказание/. Не може да съществува практическа хипотеза при която срока по чл.87, ал.1 от НК да изтече преди изпитателния срок за конкретното осъждане¹¹.

Изложеното до тук дава основание да се приеме, че изтичане срока на наложеното наказание по смисъла на чл.87, ал.1 от НК ще е налице към момента в който наказанието лишаване от свобода е изтърпяно ефективно или при условно осъждане-момента към който е изтекъл срока на наложеното наказание лишаване от свобода, считано от влизане на присъдата в сила. Самият тригодишен срок за съдебна реабилитация започва да тече от момента, когато основното наказание стане изпълнимо и трябва да изтече до решението на съда. Това означава, че между момента на изпълнимост на основното наказание и момента на постановяване на реабилитацията от съда трябва да изтече период от време в размер на поне три години, през който осъденият се е въздържал от извършване на престъпление наказуемо с лишаване от свобода или с по-тежко наказание. При условно осъждане наказанието лишаване от свобода е изпълнимо, но съгласно нормата на чл.87, ал.1 от НК, тригодишния срок не започва да тече от момента на възникване на изпълнимостта-влизане на присъдата в сила, а от един по-късен момент-изтичане срока на наложеното с присъдата наказание. При това, не съществува практическа възможност да бъде постановена съдебна реабилитация, преди изтичане на изпитателния срок на условното осъждане¹². В противен случай се поставят в неравностойно положение лицата по отношение на които е приложен института на условното осъждане, спрямо осъдените ефективно на лишаване от свобода.

В заключение, в предвид изложените съображения смятам самостоятелното съществуване на разпоредбата на чл. 88а, ал.3 НК в този си текст за неуместно. За да не предизвикват противоречия в нейното приложение би следвало да претърпи известни промени. Текстът би могъл примерно да изглежда така: „При условно осъждане и условно предсрочно освобождаване срокът по ал. 1 започва да тече от деня в който изтича срока на наложеното наказание, но не преди изтичането на изпитателния срок“. Това е и моето предложение *de lege ferenda*. Следва да се отбележи, че дори и в този случай нормата се препокрива с тази на чл. 87, ал.1 НК. Вероятно ал.3 на чл. 88а НК би трябвало да бъде изцяло премахната.

¹¹ Решение № 39/02.01.2017 г. по в.н.ч. д. № 1257/2016 г. на АпС – София

¹² Пак там

ИЗТОЧНИЦИ:

1. Конституция на Република България
2. Наказателен кодекс
3. Наказателно-процесуален кодекс
4. Закон за нормативните актове
5. Закон за изпълнение на наказанията и задържането под стража
6. Решение № 132 от 26.09.2018 г. на ВКС по н. д. № 675/2018 г., III НО
7. Решение № 176 от 25.09.2018 г. на ВКС по н. д. № 606/2018 г., II НО
8. Решение № 83 от 13.05.2015 г. на ВКС по н. д. № 27/2015 г. на III НО
9. Решение № 216 от 21.11.2011 г. на ВКС по н. д. № 1283/2011 г. на I НО
10. Решение № 555 от 26.01.2009 г. на ВКС по н. д. № 556/2008 г. III НО
11. Решение № 119/06.04.2011 г. на ВКС по н. д. № 22/2011 г., I НО
12. Решение № 573/16.12.2013 г. на ВКС по н. д. № 1869/2013 г., II НО
13. Решение № 491/19.11.2013 г. на ВКС по н. д. № 1756/2013 г., II НО.
14. Решение № 119/06.04.2011 г. на ВКС по н. д. № 22/2011 г., I н. о.
15. Решение № 39/02.01.2017 г. по в. н. ч. д. № 1257/2016 г. на Апелативен съд – София
16. Гергинов, А., Празноти и аналогия в наказателното право, Сборник „Право, предизвикателства и решения“, Варна, 2023, стр. 55
17. Михайлов, Д. Проблеми на наказателното право, Сиела, С., 2008, стр. 23
18. Учебно помагало по наказателно материално право за кандидати за младши съдии и прокурори - част 1, С., Национален институт по правосъдието, 2013, стр. 245, ISBN: 9789549419160